

РАДЯНСЬКО-СОМАЛІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ ЕФІОПО-СОМАЛІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

У статті проаналізовано радянсько-сомалійські відносини у контексті Ефіопо-Сомалійського конфлікту. Досліджено причини територіальних суперечок між Ефіопією і Сомалі та позицію Радянського Союзу щодо їх урегулювання. Констатується, що відносини між СРСР та Сомалі в ході Ефіопо-Сомалійського конфлікту зазнали змін. Від співпраці з Сомалі Радянський Союз перейшов до прямої підтримки Ефіопії. Зроблено висновок, що результати військової активності в Ефіопії виявилися явно не на користь СРСР. Радянський Союз втратив більш стабільного союзника – Сомалі, а разом з ним – вже побудовані на його території важливі військово-стратегічні об'єкти. СРСР зазнав значних матеріальних збитків та зіпсував відносини з багатьма державами Африки, негласно потоптав ідеї розрядки, став заручником слаборозвинутої Ефіопії.

Ключові слова: СРСР, Сомалі, Ефіопія, конфлікт, Огаденська війна, відносини.

Zinaida SVYASCHENKO,

Ph D hab. (History), Associate Professor of World History and methods of Teaching,
Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University
(Ukraine, Uman) szv09@meta.ua

THE SOVIET-SOMALIA RELATIONS IN THE CONTEXT OF ETHIOPIAN-SOMALIA CONFLICT

Since the time of the formation of the Somali Republic the relation between it and the USSR were friendly enough. Moscow granted Somalia a long-term loan, the full-scale treaty of friendship and cooperation was signed, and their military cooperation was close. But with the beginning of the conflict between Ethiopia and Somalia the situation underwent changes. In the article the Soviet-Somalia relations in the context of Ethiopian-Somalia conflict are analysed.

The reasons of territorial disputes between Ethiopia and Somalia, as well as the position of the Soviet Union concerning their solutions are investigated. The attention is drawn to the fact that with the beginning of the conflict between the two countries, the USSR found itself in the position when there appeared a necessity of decision-making about the coming conflict: on which side to be, Somalian or Ethiopian.

It is ascertained that the relations between the USSR and Somalia in the course of the Ethiopia-Somalia conflict underwent changes. From its cooperation with Somalia the Soviet Union passed to a direct support of Ethiopia.

The fact that Somalia was considered a traditional ally of the Soviet Union is underlined. Their relations had a long preceding history. As to Ethiopia, it was a firm ally of Washington before the September revolution of 1974. The parties had considerable military contacts. But after Mengistu Haile-Mariam, having destroyed all opposition, usurped the power in Ethiopia, and started to build a socialist society, sharp changes in the USA's and USSR's attitudes to Ethiopia took place. The USA stopped providing Addis Ababa with military help. On the contrary, within but a few months, Moscow signed with Ethiopia 12 contracts on cooperation. Trying to reconcile Somalia and Ethiopia, the Kremlin tried to untangle a hard knot of contradictions by political means. But in face of the threatening armed collision the Soviet military deliveries to Ethiopia sharply increased. The relations with Somalia began to spoil. Having entered into a confrontation with Soviet the Union, Somalia reoriented in its policy towards some Arabian states and the USA. It is underlined, that the conflict between Somalia and Ethiopia ended in Ethiopian favor due to a considerable support of the USSR.

The conclusion is drawn that the involving of the USSR into the conflict between Somalia and Ethiopia did not bring to much political dividends. The Soviet Union lost Somalia, a stabler ally of the two, and – together with it – important strategic objects already constructed in its territory, instead, gaining the other ally – Ethiopia. The USA were only temporarily forced out from the Horn of Africa. The participation of the Soviet military component in the Ethiopian-Somalia opposition, and, later, in the war in Eritrea complicated the USSR – USA mutual relations which

was negatively reflected in the process of easing of the international tension and spoilt the relations with many states of Africa. In the material plane, the Soviet Union suffered huge losses. In addition, all the following years the USSR had to give the all-round, often free, aid to one of the poorest countries of Africa – Ethiopia.

Key words: *the USSR, Somalia, Ethiopia, conflict, Ogaden war, relations.*

Постановка проблеми. Наприкінці 1950-х рр., коли в країнах Африки почалися масові рухи за національну незалежність і суверенітет, Радянський Союз став на бік тих керівників, які разом з антиколоніальними гаслами висували ідеї побудови «суспільства без класів і приватної власності». Свій вплив на Африканському континенті СРСР намагався поширювати насамперед за допомогою комбінацій політико-дипломатичних зусиль, економічної допомоги і поставок зброї. Співпраця між СРСР і африканськими державами з самого початку мала глибоко ідеологічний характер. Переважала думка, що спочатку слід зміцнити владу, а вже потім братися за радикальні суспільні перетворення, інакше влада може бути втрачена. Тому Москва надавала великого значення постачанню в країни Африки зброї, яке, правда, не завжди «спрацьовувало» в напрямку, бажаному для СРСР. Безпосередня військова присутність СРСР на континенті також зростає.

Саме такими були відносини між СРСР та Сомалі, які зазнали змін у ході Ефіопо-Сомалійського конфлікту. Від співпраці з Сомалі Радянський Союз перейшов до прямої підтримки Ефіопії.

Аналіз досліджень. Історіографію проблеми в основному складають праці російських науковців. Серед них роботи С. Лавреїнова і І. Попова (Лавреїнов, Попов, 2005), П. Седова (Седов, 1981), О. Уткіна (Уткин, 2008) та колективу авторів під редакцією В. Золотарьова (Россия (СССР) в локальних війнах, 2000), в яких дослідники аналізують участь СРСР у низці збройних конфліктів, які мали місце в різні періоди його історії, в тому числі і участь у Ефіопо-Сомалійському конфлікті. Проте радянсько-сомалійські відносини ще не були предметом активного наукового інтересу вітчизняних істориків, а тому стала предметом нашого аналізу.

Мета статті. Метою пропонованої розвідки є проаналізувати радянсько-сомалійські відносини у контексті Ефіопо-Сомалійського конфлікту, з'ясувати наслідки для СРСР розриву відносин із Сомалі і участі у конфлікті на стороні Ефіопії.

Виклад основного матеріалу. У 1970-і рр. радянська військова присутність утвердилася в районі Африканського Рогу, а саме в Сомалі та Ефіопії.

У кінці липня 1977 р. після ряду збройних зіткнень на кордоні з Ефіопією сомалійські війська вторглися в прикордонну ефіопську провінцію Харерге, основна частина якої була зайнята пустелею Огаден. Могадішо (столиця Сомалі) використовував велику військову силу – 12 механізованих бригад, 250 танків, 600 артилерійських знарядь, близько 40 бойових літаків. Загальна чисельність сил вторгнення склала близько 70 тис. осіб (Жирохов, Заблотский).

Це була не перша сутичка з приводу спірної території. Попереднє збройне зіткнення між двома країнами з приводу Огадена відбулося в 1964 р. Тоді екіпірована американцями ефіопська армія взяла верх над Сомалі. Потім в 1960 – 1970-і рр. підтримуваний Могадішо Визвольний фронт Західного Сомалі постійно турбував ефіопську армію в Огадені.

Територіальні суперечки між Ефіопією і Сомалі сягають своїм корінням у далеке минуле. Ще в XVI – XVII ст. почалося проникнення Сомалі в обширний пустинний район Огаден, проте в кінці XIX ст. він був зайнятий Ефіопією і став частиною її території. Ефіопо-сомалійське територіальне питання певною мірою зберігало свою актуальність за часів західного колоніального правління в Африці. Величезна італійська Східно-Африканська імперія напередодні Другої світової війни включала території Ефіопії, Еритреї, Огадена, Італійського Сомалі. У період британської окупації Східної Африки з 1942 до 1948 рр. Огаден був включений до складу Сомалі. У 1948 р. англо-ефіопський договір, встановивши лінію територіального розмежування між Ефіопією і Сомалі, включив Огаден до складу Ефіопії (Россия (СССР) в локальних війнах, 2000: 107).

У червні 1960 р. у результаті об'єднання Британського та Італійського Сомалі утворилася Сомалійська Республіка, яка негайно пред'явила претензії на Огаден як частину Великого Сомалі, а також на північну частину Кенії і Джібуті. Після військового перевороту 1969 р. до влади в країні прийшов генерал М. Сіад Барре, який оголосив одним зі своїх головних завдань об'єднання всіх

земель у Східній Африці, де проживають народи, що розмовляють сомалійською мовою. При цьому мався на увазі передовсім Огаден.

Ефіопо-сомалійська територіальна суперечка супроводжувався запеклою конфронтацією керівництва Ефіопії з представниками іншої території – Еритреї. Незважаючи на резолюцію Генеральної Асамблеї ООН 1950 р. з рекомендацією створити Федерацію Еритреї та Ефіопії, в 1962 р. Ефіопія анексувала Еритрею, включивши її як одну із провінцій. Відтоді Еритрейська проблема просто ігнорувалася Аддіс-Абебою (Конфликт между Эфиопией и Эритреей).

Якою ж була позиція Радянського Союзу з вибухонебезпечних проблем Африканського Рогу? Подвійна. З одного боку, СРСР був прихильний Хартії Організації Африканської єдності, прийнятої в 1963 р., де проголошувався принцип відмови від застосування сили для врегулювання прикордонних суперечок і визнавалися непорушними існуючі кордони в Африці. У цьому сенсі Радянський Союз підтримував Ефіопію в територіальній суперечці з Сомалі і в боротьбі з Еритрейськими сепаратистами. З іншого боку, Москва мала тісні зв'язки з Могадішо, в тому числі і по військовій лінії, протягом багатьох років в минулому надавала підтримку еритрейським сепаратистам у їх боротьбі з центральною владою імператора Хайле Селассіє I. Таким чином, СРСР виявився у ситуації, коли постала необхідність визначитися в зіткненні, що назрівало: з ким бути – з Сомалі або Ефіопією, з Ефіопією або Еритреєю?

Сомалі в Радянському Союзі вважали традиційним союзником. Цим відносинам передувала довга передісторія. До середини 1960-х рр. американський вплив на Африканському Розі домінував. Сомалі, яка отримала незалежність в 1960 р., продовжувала зберігати певну ступінь залежності від своїх колишніх метрополій – Італії та Великобританії. Однак в 1963 р. ці відносини були неабияк зіпсовані категоричною відмовою Лондона включити до складу Сомалі прикордонний регіон Кенії, населений переважно сомалійцями (Лавреинов, Попов, 2005: 380).

У цих умовах звернення Сомалі до західних країн з проханням про військову допомогу було зустрінуте прохолодно. І Могадішо зважилося на прагматичний різкий поворот у своєму зовнішньополітичному курсі. Сомалі почала орієнтуватися на Радянський Союз. У Москві до прохань Могадішо поставилися з розумінням. Радянський Союз до цього часу виходив на рівень військово-стратегічного паритету з США. З'явилася можливість для стратегічного суперництва з американцями в інших регіонах світу. Сомалі була вкрай вигідно розташована геостратегічно. Вона перебувала на перехресті Червоного моря та Індійського океану, поруч з Близьким Сходом.

У жовтні 1963 р. Москва погодилася надати Сомалі довгостроковий кредит на суму в 30 млн. американських доларів. З кожним роком обсяги цієї допомоги зростали (Седов, 1981: 92).

У відповідь на надану допомогу Москва отримала в своє розпорядження низку об'єктів у порту Сомалі Бербера, включаючи військовий аеродром і 2 об'єкти зв'язку, введені в експлуатацію в 1972 р.

У 1974 р. СРСР і Сомалі підписали повномасштабний договір про дружбу і співробітництво, який передбачав «навчання сомалійського військового персоналу і надання озброєння та іншого військового спорядження Демократичній Республіці Сомалі з метою посилення її оборонного потенціалу» (Советская внешняя политика, 1995: 315).

Могадішо надавав певні пільги для радянського ВМФ, радянські радники і фахівці працювали в усіх ланках армії Сомалі (Россия (СССР) в локальных войнах, 2000: 107).

Що стосується Ефіопії, то до вересневої революції 1974 р. вона була твердою союзницею Вашингтона. Сторони мали значні військові контакти. Особливо інтенсивно американці експлуатували базу зв'язку Кегні біля м. Асмар в Еритреї, що стала важливим елементом в американській комунікаційній мережі, яка охоплює величезний простір від Філіппін через Ефіопію і Марокко до м. Арлінгтон (США). База Кегні була надана США в оренду в 1953 р. терміном на 25 років, однак під кінець цього терміну американці втратили інтерес до неї плануючи передати її функції більш сучасній базі в Дієго-Гарсія. Це безпосередньо вплинуло на різке зниження обсягу військової допомоги Ефіопії (Лавреинов, Попов, 2005: 380).

Після повалення монархії американська зброя продовжувала надходити в країну, її збройні сили, як і раніше, готувалися військовими радниками США. Однак у квітні 1976 р. керівництво Ефіопії оголосило програму «національно-демократичної революції» і взяло курс на зближення з

СРСР. Уже в грудні була досягнута домовленість про радянські військові поставки в Ефіопію на суму в 100 млн. доларів (Россия (СССР) в локальных войнах, 2000: 107).

У квітні 1977 р. у ході жорсткої фракційної боротьби до влади в Ефіопії прийшов випускник одного з військових коледжів США підполковник Менгісту Хайле Маріам, прихильник ідей соціалізму (роздача землі селянам, націоналізація промисловості, демократичне суспільство на чолі з правлячою партією і т. д.). У стислі терміни новий керівник знищив всю опозицію, узурпував владу і почав будувати соціалістичне суспільство на Африканському континенті. Це сподобалося Москві, яка буквально за кілька місяців підписала з Ефіопією 12 договорів про співпрацю. Наслідувала СРСР і Куба.

Під приводом порушення прав людини США припинили військову допомогу Аддіс-Абебі. 23 квітня 1977 р. Ефіопія закрила консульства Сполучених Штатів та інших західних держав в Асмарі. З країни було вислано американську військову місію, припинила функціонування їх військова база. Військовим аташе США, Великобританії, ФРН та Єгипту було запропоновано покинути Ефіопію.

У перших числах травня того ж року М. Х. Маріам відправився з візитом до Москви, в ході якого було підписано Декларацію про основи дружніх взаємин і співробітництва між СРСР і Ефіопією. Військова допомога ставала невід'ємним атрибутом міждержавного співробітництва. В обмін на військову допомогу Маріам обіцяв надати порт Массаву для спорудження радянської військово-морської бази. У рекордно короткі терміни вона могла б обслуговувати радянські кораблі і підводні човни. Тим самим різко послаблялася залежність Москви від сомалійських портів у регіоні Червоного моря – Індійському океані (Лавреинов, Попов, 2005: 382).

До пори до часу Москві вдавалося успішно балансувати, не заплутуючись у павутині складних взаємин Ефіопії і Сомалі. Абсолютно небажаний конфлікт між двома союзниками Москві державами був не на часі. І тому подвійно неприємний.

Намагаючись примирити Сомалі і Ефіопію, Кремль спробував розв'язати тугий вузол суперечностей політичними засобами. За посередництва Ф. Кастро, який здійснював в березні 1977 р. поїздку у регіоні, лідерам конфліктуючих сторін було запропоновано створити «федерацію держав Східної Африки» у складі Ефіопії, Сомалі і Джибуті (Конфликт между Эфиопией и Эритреей).

Сомалійський керівник, захоплений ідеєю «Великого Сомалі», відповів відмовою. Більше того, він піддав різкій критиці сам факт радянської військової допомоги Ефіопії. Шанси на компроміс стрімко зникали. Збройна сутичка ставала неминучою. У такій ситуації Москва остаточно зробила вибір на користь Ефіопії.

Ефіопія з багатьох міркувань виглядала в очах Москви краще, ніж Сомалі. Її населення у 9 разів перевищувало Сомалі. В Ефіопії було два відносно сучасні порти на Червоному морі. Успіх в Ефіопії міг якимось чином компенсувати прикрі провали радянської політики в Єгипті і Судані початку 1970-х рр. (Советская внешняя политика, 1995: 298).

Сомалі ж, на тлі зростаючої уваги до цієї країни з боку США, і, особливо, Саудівської Аравії з її багатомільйонними вливаннями в сомалійську економіку, все більше здавалася назавжди «відрізаним шматком».

Назрівало збройне зіткнення. У цій ситуації різко активізувалися радянські військові поставки в Ефіопію. Перша велика партія озброєння оцінювалася в 385 млн. доларів і включала 48 винищувачів різних модифікацій, більше 300 танків Т-54 і Т-55, установки залпового вогню БМ-21 «Град», артилерійські системи різного калібру, тощо (Военное присутствие СССР в Эфиопии). Військова допомога була настільки значною, що дала підставу деяким військовим експертам за кордоном назвати її «військовою інтервенцією». Вибір був зроблений: в дилемі «Сомалі або Ефіопія?». Жереб випав на останню; СРСР бачив в енергійному Маріамі ідеал африканського комуніста, перспективного борця з імперіалізмом. Та й стратегічне розташування Ефіопії, скоріш за все, давало СРСР чималі військово-політичні дивіденди.

Услід за озброєнням в Аддіс-Абебу попрямували сотні радянських військовослужбовців – генералів, офіцерів, прапорщиків, солдатів і навіть курсантів військових навчальних закладів. Спільно з кубинцями вони почали готувати національні військові кадри для ефективного протистояння «двох небезпек» – агресії Сомалі і сепаратистського руху на півночі країни – в Еритреї.

Відносини з Сомалі почали швидко псуватися. Обидві сторони вже не соромились обмінюватися різкими випадками на адресу один одного. Так, в інтерв'ю кувейтській газеті «Аль-Йакаш» 27 червня 1977 р. президент Сомалі С. Барре заявив: «Якби з'ясувалося, що зброя, що посилається Радянським Союзом в Ефіопію, становить загрозу Сомалі, тоді Сомалі прийняло б історичне рішення проти цього озброєння. Ми були б не вправі діяти перед лицем загрози, що виходить від переозброєння Ефіопії Радянським Союзом» (Огаденська війна).

На початку вересня 1977 р. Сіад Барре здійснив візит до Москви, де спробував домогтися нейтрального ставлення СРСР до своїх акцій в Огадені і збільшення радянських військових поставок. Але Москва не пішла назустріч пропозиціям сомалійського лідера. Переговори на цю тему з Головою Ради Міністрів СРСР О. М. Косигінін, міністром закордонних справ А. А. Громико і партійним ідеологом М. А. Сусловим ні до чого не привели. Л. І. Брежнев, який відпочивав в Криму, не побажав перервати свою відпустку для зустрічі з Барре. Це означало одне – Москва відповіла відмовою на всі прохання С. Барре. Але президент Сомалі, в очікуванні контрнаступу ефіопської армії, все ще не наважувався відкрито порвати з Москвою (Лавреинов, Попов, 2005: 384).

На зворотному шляху з Радянського Союзу С. Барре зробив зупинку в Єгипті, який рік тому фактично розірвав відносини з Кремлем. Президент А. Садат підтримав позицію Сомалі, пообіцявши допомогу і підтримку. Сигнали про готовність надати Сомалі озброєння надійшли також з Саудівської Аравії, Ірану, Пакистану та Судану. У середині липня адміністрація США проявила готовність знизити «залежність Сомалі від СРСР шляхом надання оборонної військової техніки». За повідомленнями радянських і ефіопських засобів масової інформації, американська зброя великими партіями почала надходити в Сомалі. Однак західна преса відзначала, що позиція США з питання поставок озброєння Сомалі була вкрай обережною (Жирохов, Заблотский).

Увійшовши в конфронтацію з Радянським Союзом, Сомалі переорієнтувалося у своїй політиці на деякі арабські держави і США. Не випадково вже 13 листопада 1977 р. сомалійський уряд денонсував договір з СРСР і зобов'язав 2-тисячну колонію радянських військових фахівців в триденний термін покинути країну, а кубинських – протягом доби. Радянські військові радники і фахівці займалися в Сомалі підготовкою місцевих військових кадрів. Збройні сили країни були майже повністю укомплектовані радянською військовою технікою. Зокрема, в 1976 р. вони мали 250 танків, 350 бронетранспортерів, 79 винищувачів типу МіГ, 2 протичовнові кораблі, 10 патрульних катерів і т. д. З 1964 по 1977 рр. в Сомалі по лінії МО СРСР побувало 3911 осіб, в тому числі 12 генералів, 2419 офіцерів, 123 прапорщики, 405 сержантів і солдатів і 952 робітники і службовці СА і ВМФ (Россия (СССР) в локальних війнах, 2000: 108–109).

Для евакуації «радянських і кубинських громадян» з сомалійського порту Бербера в Аденській затоці в столицю країни Могадішо прибув великий десантний корабель з батальйоном морської піхоти ВМФ СРСР. Місцеві власті зробили спробу перешкодити заходу корабля в гавань. Тоді на берег були висаджені морські піхотинці з танками і артилерією. Така зухвала «міра Рад» шокувала керівництво Сомалі, однак нагнітати напруженість воно не стало. Працівники посольства і військовослужбовці були успішно переправлені на корабель і доставлені в єменський порт Аден. Частина радянських громадян були відправлені на батьківщину транспортними літаками Ан-12 зі столичного аеропорту. Відходячи, десантники забрали з собою плавмайстерню і плавучий док, які належали СРСР (Война Сомали и Эфиопии в 1977 – 1978 гг.).

У відповідь – «око за око» – з Москви була вислана численна група сомалійських слухачів військових училищ та академій. Гавана взагалі розірвала дипломатичні відносини з Сомалі.

Збитки від згорання відносин з Сомалі були відчутними для Москви. СРСР втратив обладнаний ним великий порт Бербера – місце заходу і стоянки військових кораблів, які несли бойову службу в Індійському океані; спеціально побудований вузол зв'язку; станцію стеження; сховище для тактичних ракет на 175 тис. барелів палива і житлові приміщення на 1,5 тис. осіб та ін. Він позбувся права користуватися сомалійськими аеродромами та іншими важливими стратегічними об'єктами.

Отже, у вересні–листопаді 1977 р. позиції всіх країн, прямо або побічно втягнутих у війну в Огадені, остаточно визначилися. Частина радянських військових радників з Сомалі повернулися в Радянський Союз, а інші були перекинуті в Ефіопію. Радянські фахівці і радники були спря-

мовані в Ефіопію на підставі розпорядження Ради Міністрів СРСР № 1823 від 13 серпня 1977 р. (Россия (СССР) в локальних війнах, 2000: 110).

Сомалійці розгорнули за радянськими військовослужбовцями справжнє полювання. За голову радника була призначена нагорода в 2 тис. доларів. Коли про це стало відомо, радянських військових радників почали посилено охороняти.

Ефіопо-Сомалійський конфлікт завершився на користь Ефіопії. Вже до 16 березня 1978 р. практично вся територія Огадена, окупована армією Сомалі, була звільнена. Випереджаючи події, 15 березня уряд Сомалі оголосив про «повне виведення» своїх з'єднань і частин з Ефіопії.

В успіх ефіопських військ, як уже було сказано, великий внесок внесли радянські військові фахівці. Вони брали участь у підготовці і проведенні операцій (у розвідці, розробці планів, наданні допомоги ефіопським командирам в організації бою і т. д.); під час бойових дій перебували на фронті, часто в бойових порядках частин.

Ефіопо-Сомалійський конфлікт завершився вигнанням регулярних збройних сил Сомалі з Огадена. Водночас бойові організації Фронту звільнення Західного Сомалі, що залишилися, не припинили опору і перейшли до партизанських методів боротьби. Однак ні за своєю чисельністю, ні за кількістю і складом озброєння опозиційні сили в Східній Ефіопії вже не представляли суттєвої небезпеки для Аддіс-Абеби. Разом з тим, диверсійні групи «сомалійського фронту» періодично здійснювали рейди на ефіопську територію. 16 червня 1978 р. в одну з їх засідок (біля села Дакета провінції Огаден) потрапила група радянських військових фахівців зі складу окремого медичного батальйону: підполковник Н. Удалов, капітани В. Князев, В. Філіппов, сержант Н. Горелов, рядові С. Дулов і Н. Козлов. Військовослужбовці були полонені і надалі, при спробі до втечі, п'ятеро з них були вбиті. Підполковник Н. Удалов був вивезений на територію Сомалі і пропав без вісти (Известия, 1994).

Війна між Ефіопією і Сомалі в пустелі Огаден тривала 7 місяців. Відомості про загальні втрати не наводилися сторонами в офіційних повідомленнях, проте, за деякими даними, в Ефіопії загинули тисячі мирних жителів, понад 600 тис. осіб стали біженцями. Розмір матеріального збитку, нанесеного країні, оцінювався у десятки мільярдів доларів (Лавреинов, Попов, 2005: 389).

Інтенсивна залученість СРСР у Ефіопо-Сомалійський конфлікт, на думку російських дослідників, не принесла йому великих політичних дивідендів. Радянський Союз втратив одного зі своїх союзників – Сомалі – і придбав іншого – Ефіопію. США були лише тимчасово витіснені з Африканського Рогу. Участь радянського військового компонента в ефіопо-сомалійському протистоянні, а потім і у війні в Еритреї ускладнила взаємовідносини СРСР і США, що негативно відбилася на процесі розрядки міжнародної напруженості. У матеріальному плані Радянський Союз зазнав величезних збитків. Більше того, всі наступні роки СРСР був змушений надавати всебічну, часто безоплатну допомогу одній з найбідніших країн Африки – Ефіопії. Якщо врахувати, що за чисельністю населення Ефіопії в 10 разів перевершувало Сомалі, то і тягар матеріальної допомоги цій країні значно перевищив масштаби радянської допомоги Могадішо в попередні роки. Заборгованість Ефіопії СРСР станом на 1 листопада 1989 р. досягла 2861 млн. рублів, основну частину яких склали витрати військового характеру (Россия (СССР) в локальних війнах, 2000: 116).

Висновки. Наслідки розриву відносин із Сомалі і участі у конфлікті на стороні Ефіопії не були прораховані радянським керівництвом. Та й сама наукова методика оцінки результатів тоді сприймалася в багнети – все пояснювалося ідеологічною доцільністю. Збиток для країни і її громадян, міжнародний престиж держави – все це залишалось за рамками внутрішньої і зовнішньої політики. Як наслідок: результати військової активності в Ефіопії виявилися явно не на користь СРСР.

По-перше, Радянський Союз втратив більш стабільного союзника – Сомалі, а разом з ним – вже побудовані на його території важливі військово-стратегічні об'єкти, які було важко заповнити. По-друге, Радянський Союз «вклав» в Ефіопію близько 10 млрд. доларів, які, цілком ймовірно, ніколи не були повернуті. По-третє, «ефіопська епопея» зіпсувала відносини Радянського Союзу з багатьма державами Африки, Близького і Середнього Сходу. По-четверте, Радянський Союз негласно потоптав ідеї розрядки, які в 1970-і рр. вселяли надію на мирне вирішення локальних воєн і збройних конфліктів. По-п'яте, Радянський Союз, не бажаючи цього, зіграв на користь США, давши їй відмінний шанс стати «справжнім миротворцем» і «гарантом демократії» в очах

більшості африканських народів. По-шосте, Радянський Союз не втримав при владі лідера «соціалістичної Ефіопії», який ганебно втік з країни навесні 1991 р. Москва стала непрямим винуватцем відділення Еритреї, що позбавило країну виходу до моря. По-сьоме, СРСР став заручником Ефіопії, злиденної і слаборозвиненої країни. Його потенціал вже не дозволяв гідно виконувати «благородну місію», хоча в ім'я Ефіопії (як і численних подібних союзників) він працював на повну міць. Однак економіка не витримала безглуздої напруги. А незабаром і Радянський Союз перестав існувати як єдина держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Военное присутствие СССР в Эфиопии https://www.ereading.club/chapter.php/1022157/20/Temirov_Enciklopediya_zabluzhdeniy_Voyna.html
- Война Сомали и Эфиопии в 1977 – 1978 гг. и участие в ней СССР <http://alerozin.narod.ru/OgadenWar.htm>
- Жирохов, Заблотский – Жирохов М., Заблотский А. Опаленные пески Огадена <http://www.airwar.ru/history/locwar/africa/ogaden/ogaden.html>
- Известия, 1994. – 18 января.
- Конфликт между Эфиопией и Эритреей <https://africana.ru/lands/Ethiopia/Eritrea.htm>
- Лавреинов, Попов, 2005 – Лавреинов С. Я., Попов И. М. Советский Союз в локальных войнах и конфликтах. М., 2005. 778 с.
- Огаденська війна <http://www.wikiwand.com/uk/>
- Россия и СССР в войнах XX века: Статистическое исследование. М., 2001. 608 с.
- Россия (СССР) в локальных войнах и вооруженных конфликтах второй половины XX века / Под ред. В. А. Золотарева. М., 2000. 576 с.
- Седов, 1981 – Седов П. Л. Развивающиеся страны и Советский Союз: Правда и вымыслы об экономическом сотрудничестве. М., 1981. 173 с.
- Советская внешняя политика в годы «холодной войны» (1945 – 1985). Новое прочтение [Текст] / отв. ред. Л. Нежинский. М., 1995. 512 с.
- Уткин А. И. Русские войны: Век XX. М., 2008. 528 с.

REFERENCES

- Военное prisutstvie SSSR v Efiopii [Military presence of the USSR in Ethiopia] https://www.ereading.club/chapter.php/1022157/20/Temirov_Enciklopediya_zabluzhdeniy_Voyna.html [in Russian]
- Voyna Somali i Efiopii v 1977 – 1978 gg. i uchastie v ney SSSR [The war between Somalia and Ethiopia in 1977-1978. and participation in it of the USSR] <http://alerozin.narod.ru/OgadenWar.htm> [in Russian]
- Zhirokhov, Zablotskiy – Zhirokhov M., Zablotskiy A. Opalennye peski Ogadena [Scarned Sands of Ogaden] <http://www.airwar.ru/history/locwar/africa/ogaden/ogaden.html> [in Russian]
- Izvestiya, 1994. – 18 yanvarya. [in Russian]
- Konflikt mezhdru Efiopiey i Eritreey [Conflict between Ethiopia and Eritrea] <https://africana.ru/lands/Ethiopia/Eritrea.htm> [in Russian]
- Lavreinov, Popov, 2005 – Lavreinov S. Ya., Popov I. M. Sovetskiy Soyuz v lokalnykh voynakh i konfliktakh [The Soviet Union in Local Wars and Conflicts]. М., 2005. 778 s. [in Russian]
- Ogadenska viyna [Ohgadskaya war] <http://www.wikiwand.com/uk/> [in Russian]
- Rossiia i SSSR v voynakh XX veka: Statisticheskoe issledovanie [Russia and the USSR in the wars of the 20th century: Statistical study]. М., 2001. 608 s. [in Russian]
- Rossiia (SSSR) v lokalnykh voynakh i vooruzhennykh konfliktakh vtoroy poloviny XX veka [Russia (USSR) in local wars and armed conflicts of the second half of the 20th century] / Pod red. V. A. Zolotareva. М., 2000. 576 s. [in Russian]
- Sedov, 1981 – Sedov P. L. Razvivayushchiesya strany i Sovetskiy Soyuz: Pravda i vymysly ob ekonomicheskom sotrudnichestve [Developing countries and the Soviet Union: Truth and fiction about economic cooperation]. М., 1981. 173 s. [in Russian]
- Sovetskaya vneshnyaya politika v gody «kholodnoy voyny» (1945 – 1985). Novoe prochtenie [Soviet foreign policy during the Cold War (1945 – 1985). New reading] [Tekst] / отв. ред. L. Nezhinskiy. М., 1995. 512 s. [in Russian]
- Utkin A. I. Russkie voyny: Vek XX [Russian wars: Century XX] М., 2008. 528 s. [in Russian]

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018 р.